

*Дерев'янюк Богдан Володимирович,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
Державного ВНЗ «Українська академія банківської справи» (м. Суми),
доктор юридичних наук, доцент*

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасна економічна і політична ситуація у світі вказують на нагальну потребу України забезпечити власну продовольчу безпеку. Таке забезпечення повинно здійснюватися шляхом контролю за якістю харчової продукції. Таку продукцію виробляють певні суб'єкти господарювання, діяльність яких повинна регламентуватися певним чином з боку держави. На сьогодні згідно із законодавством існує багато нормативних актів, покликаних забезпечити дотримання якості харчової продукції. Проте, деякі акти вже застаріли та не враховують реалії сьогодення, деякі носять декларативний характер та не мають належного практичного втілення. Така ситуація виглядає несправедливою або принаймні такою, що потребує виправлення. Так, потрібно вивчити відповідне вітчизняне законодавство на предмет удосконалення, іноземне законодавство на предмет запозичення позитивних норм та недопущення прийняття негативних, адже у різних країнах по-різному ставляться до якості харчової продукції та до забезпечення такої якості.

Перш за все слід вказати, що більшість нормативно-правових актів, які регулюють якість харчових продуктів та продовольчої сировини, мають декларативний характер без належного механізму реалізації. В окремих нормативно-правових актах не враховано вимоги ЄС щодо якості харчової продукції, що негативно відбивається на можливості її експорту.

Аналіз господарської практики також свідчить про відсутність єдиного комплексного механізму господарсько-правового забезпечення якості харчової продукції. А таке забезпечення повинно у першу чергу здійснюватися у межах господарсько-правового регулювання, адже виробництвом та реалізацією необхідних людині корисних речовин у продуктах харчування займаються у переважній більшості суб'єкти господарювання та їх об'єднання. Питання діяльності таких суб'єктів господарювання комплексно досліджуються і регулюються у межах кількох галузей права, зокрема адміністративного, цивільного і господарського. Відносини у ланцюжку від суб'єкта господарювання, що вирощує сировину для майбутнього харчового продукту, і до суб'єкта господарювання, який займається торговим підприємництвом і реалізує готові продукти харчування населенню, однозначно є господарськими. Відносини між торговим підприємцем і кінцевим покупцем – споживачем харчової продукції у більшій мірі є цивільно-правовими. Управління

комплексами, галузями і сферами, пов'язаними із виробництвом і реалізацією харчової продукції, здійснюється у переважній більшості адміністративно-правовими методами. Проте відносини із правового регулювання якості; загальні умови забезпечення якості продукції, робіт, послуг; управління якістю за допомогою стандартизації, сертифікації, правового забезпечення єдності вимірів; правовий захист споживчого ринку від товарів, робіт, послуг неналежної якості; відповідальність у сфері відносин, що виникають у процесі забезпечення якості, входять до предмету господарського права. Раніше нами зазначалося, що саме забезпечення якості товарів, робіт, послуг суб'єктів господарювання є предметом дослідження науки господарського права [1, с. 23]. І саме сфера виробництва та реалізації харчової продукції є чи не найбільш врегульованою, проте такою, що потребує додаткового удосконалення, в частині забезпечення господарсько-правовими засобами якості.

Серед видів господарсько-правових засобів забезпечення якості харчової продукції найбільшого поширення в Україні отримали: стандартизація, сертифікація, акредитація органів з оцінки відповідності та випробувальних лабораторій, контроль та нагляд за виконанням обов'язкових вимог. Для сприяння наближення вітчизняного виробника до вимог ЄС в Україні визнано доцільним впровадження у національне законодавство чітких правил маркування продуктів харчування відповідно до вимог ЄС: споживачі повинні одержати повну інформацію про зміст та склад товару, виробника, способи зберігання, про можливість алергічних реакцій. Уявляється доцільним впровадження системи «From the Farm to the Fork» («від ферми до виделки»), яка є новим підходом до виробництва безпечних харчових продуктів, заснованим на принципі попередження виникнення потенційних проблем, а не на ліквідації наслідків від споживання небезпечних продуктів харчування. Така система суттєво відрізняється від перевірки якості «на виході продукції» і тестування кінцевої продукції.

У 2013 році під нашим керівництвом М.М. Пархоменко було захищено дисертаційне дослідження на тему «Господарсько-правове забезпечення якості харчової продукції», в якій особливу увагу приділено перевірці виробничого процесу як санітарно-ветеринарними органами, так і органами технічного регулювання [2]. А на сьогодні у розвиток пропозицій, зроблених у названій роботі, потрібне наукове обґрунтування чіткої системи критеріїв оцінки забезпечення продовольчої безпеки, одним із головних показників якої є якість продукції. І саме з останнього показника повинно розпочинатися формування комплексної загальнодержавної системи забезпечення продовольчої безпеки України. Спираючись на сформовані (сподіваємося у найближчому майбутньому) стратегічні запаси якісної харчової продукції, насінневого фонду, колоній корисних бактерій тощо, можна розвивати харчову і переробну галузь,

відчувати захищеність населення від можливої нестачі продовольства, посухи та інших стихійних лих і заробляти від експорту окремих продуктів, виготовлених із використанням можливостей стратегічних резервів (запасів). Завданням юристів - фахівців з різних галузей права є формування законодавства, покликаного сприяти як підвищенню якості харчової продукції, так і формуванню норм-стимулів для суб'єктів господарювання і норм-гарантій як для держави, так і для суб'єктів господарювання, що забезпечуватимуть продовольчу безпеку держави. Хоча кримінальне та адміністративне законодавство визначає кілька складів злочинів (правопорушень) і санкції за їх скоєння, проте вважаємо, що методи боротьби із неякісною харчовою продукцією, аналогічні тим, що із середини 2015 року застосовуються у Російській Федерації, є неприйнятними. Норми-гарантії можуть більш ефективно захистити інтереси суб'єктів господарювання і держави.

Використані джерела:

1. Деревянко Б. В. Правове регулювання господарської діяльності навчальних закладів : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.04 / Деревянко Богдан Володимирович. — Донецьк, 2014. — 504 с.
2. Пархоменко М. М. Господарсько-правове забезпечення якості харчової продукції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Пархоменко Марина Миколаївна. — Донецьк, 2013. — 210 с.

Деревянко, Б.В. Питання правового забезпечення якості харчової продукції в Україні [Текст] / Б.В. Деревянко // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародна наукова конференція «Чотирнадцяті осінні юридичні читання» (23-24 жовтня 2015 р.) : у 2-х ч. - Ч. 1. - Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2015. - С. 95-96.